

Prof. BOŠKO GLUŠČEVIĆ

SAZNANJE RAVNOMJERNOSTI I REDUKCIJA NEIZVJESNOSTI U DRUŠTVENOM RAZVOJU

Rastuće disproporcije u materijalnoj osnovi ekonomije i naglašene protivurječnosti u socijalnim oblicima života pretežno se ispoljavaju posredstvom pada likvidnosti privrede, naglog uvećanja poslovnih gubitaka i poremećaja u tokovima materijalne reprodukcije sa odrazom na kvalitativna obilježja privređivanja, dok u društvenim odnosima u kontinuitetu nastaju intenzivna socijalna raslojavanja, što konačno izaziva mnoštvo oprečnih manifestacija u politici i kulturi. Ipak, sa stanovišta rješavanja aktuelnih problema, uspješnijeg opstanka i razvoja važnije je konstatovati fenomen rastuće neizvjesnosti za sve subjekte privređivanja i socijalno-političke organe i organizacije. Neizvjesnost djeluje kao podsticaj za iracionalne postupke zbog čega zapažamo kao posljedicu voluntarizam u politici, sklonost krutosti u regulisanju sociopolitičkog života, nasuprot tome, labavljenje društvenih normi i moralnih pravila ponašanja, a sve to kao svojevrsni oblici socijalne patologije.

Bez sumnje, gubljenje kolektivne predstave o budućnosti i, s tim u vezi, pouzdanosti u ono šta se radi i čemu se teži, po pravilu nastaje u situacijama kada se procesi prepuste samohodu, a djelovanje destruktivnih snaga ostane bez svjesnog društvenog nadzora. Destruktivni elementi uvijek nastoje da iskoriste takve situacije — polazeći od starog slogana „što gore to bolje“ — smatrajući da time dobijaju šansu ili zadržavaju pravo da prigrabe odgovarajući dio političke moći ili ekonomskih privilegija, bez obzira na društvenu cijenu i istorijske posljedice. Nasuprot njima racionalni elementi logički teže stvaranju uslova dinamičke ravnoteže odnosno, stanju unutrašnje stabilnosti i spoljne konkurentnosti društveno-ekonomskog sistema. Zbog toga su pobude naglašeno eko-

nomski racionalne uz nastojanje da se istovremeno obezbijedi socijalna pravednost i politička sloboda.

Sudeći prema stanju stvari i odnosa u zemljama koje su zapale u ekonomske teškoće sa svim posljedicama na politiku i kulturu, možemo konstatovati promašaje u nastojanjima da se pronađu jednostavna i brza rješenja nastalih problema i sve teže situacije. Štaviše, u praksi se manifestuje fenomen kumulacije neudaća i teškoća, toliko da neizvjesnost preovlađuje u duhovnom životu, a disproporcije u ekonomskoj osnovi društva. Moć rasuđivanja kao da je skućena, zbog čega se izbjegava sistematičnost u pristupu i rješavanju aktuelnih i strateških problema privređivanja i razvoja društveno-ekonomskog života.

Istorijska analiza — kompleksna i objektivna, po pravilu ukazuje na neminovnost nastalih pojava i procesa i ujedno instruktivno djeluje na traženje rješenja kroz svestranije razmatranje, proučavanje i utvrđivanje mogućih pravaca, ciljeva i metoda razvoja, uz kombinovanje raspoloživih materijalnih i materijalizovanih sredstava, duhovne energije i mjera racionalne socioekonomske politike. No, za takav pristup tumačenju sadašnjosti i budućnosti, u kontekstu istorijske analize bitno je da u kolektivnoj svijesti nastane transformacija na način što će savremenost i naučnost prevladati ili preuzeti dominantniju ulogu, odnosno što će potisnuti nacionalističke i partikularističke strasti, religijske predrasude i ideološke pristrasnosti, shvatanje o nužnosti ekonomske i društvene integracije, a na idejnom planu trajne vrijednosne orijentacije savremenog tumačenja jednakosti i slobode. Ipak, preovladava potreba da kognitivna i heuristička vizija bude ispravno zasnovana na dijalektičkom shvatanju zakonomjernosti pojava i procesa o nužnosti i neminovnosti razvoja, o objektivnoj uslovljenosti kvaliteta promjena, o mnogostrukosti i međuzavisnosti svih oblika socijalnog i ekonomskog života. Saznanjem zakonomjernosti, kao relativnog područja mogućnosti nastajanja izvjesnih pojava i procesa, dinamičkih promjena u prostoru i vremenu bitno se reducira neizvjesnost a uvećava pouzdanje. Ali predstave o budućnosti treba razlikovati među jedinkama i društvom. Jedinka stiče predstavu na bazi opažanja i sjećanja (Al. Adler), dok kolektivna saznanja treba da se zasnivaju na objektivnoj i kompleksnoj istorijskoj analizi koja je nastala na bazi pouzdanih dokaza i provjerenih metoda nauke, kao i na postupnom saznanju uočavanja, počev od uočavanja pojava, utvrđivanja zakonitosti fenomena, analize uzroka, shvatanja međuzavisnosti, utvrđivanja zakonomjernosti procesa i neminovnosti promjena. U tom kontekstu nastaje nasušna potreba da se rješavanju problema pristupa sistematično, sređeno i nadasve razumski što je bitno obilježje civilizovanih naroda i savremenih društvenih zajednica.

Prof. Boško GLUŠČEVIĆ

THE KNOWLEDGE OF EQUALITY AND REDUCTION OF UNCERTAINTY
IN THE SOCIAL DEVELOPMENT

(Summary)

The growing disproportions in the material basis of the economy and the emphasized contradictions in the social forms of life appear mainly through the decrease of liquidity of the economy, a rapid increase of business losses, disturbed flows of material reproduction with reflection on the qualitative characteristics of the economic performance, and in the social relations continual intensive social divisions occur, finally leading to a number of contradictory manifestations in politics and culture. Still, from the aspect of solving present problems, of a more successful existence and development it is more important to point to the growing uncertainty for all the subjects of the economic performance and the socio-political bodies and organizations. Uncertainty stimulates irrational activities resulting in voluntarism in politics, a tendency towards rigidity in regulating the sociopolitical life, and on the other hand loosing the social norms and the moral codes of behavior, all being kinds of the social pathology.

Certainly, losing the collective notion regarding the future and accordingly the reliability of the activities and tendencies appears as a rule in such situations when the processes are left to themselves and the influence of destructive forces remains without a conscious social control. The destructive elements always tend to take advantage of such situations — strating from the old slogan „the worse, the better“ — considering that they get a chance or keep the right to seize a considerable part of political power or economic privileges regardless the social price and the historical consequences. On the contrary, those being rational tend to create conditions of dynamic balance, i. e. internal stability and external concurrency of the socio-economic system. Therefore their motives are extremely economically rational tending to provide at the same time the social justice and the political freedom.

According to the situation in the countries facing economic difficulties with all the consequences on politics and culture, we may state that they failed in their searching simple and quick solutions for the problems and the increasingly difficult situation. Moreover, cumulation of problems and difficulties appears in practice, so that uncertainty prevails in the mental life and disproportion in the economic basis of the society; the power of reasoning seems to become narrowed, leading to avoiding a systematic approach in solving current and strategic problems of the economic performance and the development of the socio-economic life.

The historical analysis — complex and objective, points as a rule to inavoidance of those occurrences and processes, being at the same time instructive to searching solutions through more complete consideration, examination and determination of possible lines, aims and methods of development, with combining disponible material and materialized resources, mental energy and measures of a rational socio-economic policy. However, for such an approach

of discussing the present and the future in the context of the historical analysis it is essential to have a transformation in the collective consciousness so that modern and scientific ideas may prevail or play a dominant part, i. e. push back the nationalist and particularistic passions, religious prejudices and ideological partialities, the idea of the necessity of the economic and social integration and on the ideological plan durable orientation of values of the contemporary interpretation of equality and freedom. Still, the necessity prevails to base correctly the cognitive and the heuristic vision on the dialectic notion of the regularity of occurrences and processes on the necessity and inavoidance of development, on the objective causability to all the forms of the social and the economic life. The knowledge of regularity, as a relative field of the possibility of creating certain occurrences and processes, dynamic changes in space and time provides considerably the decrease of uncertainty and increase of confidence. But the notions of the future should be distinguished regarding individuals and the society. An individual gets its notion according to perceptions and memories (Al. Adler), while collective notions should be based on an objective and complex historical analysis on the basis of certain proofs and tested methods of the science, as well as on a gradual knowledge of perception, starting from the perception of occurrences, stating the regularity of the phenomenon, the analysis of the cause, the notion of interdependence, stating the regularity of the process and the inavoidability of changes. In such a context a necessity occurs to solve the problems in a systematic way, composed and logical, being an essential characteristic of civilized nations and contemporary social communities.